

111. Ed, Hjältarängen, Eds sn.

Litteratur: D 2: 45. UFT h. 3 (1873), s. 27.

Avbildning: Dybeck a. a.

»En, sannolikt genom bränning skadad, ristning å en lös vräksten mellan Eds kyrka och Bisslinge, icke långt ifrån lägenheten Hjältarängen» (Dybeck). Ristningen har i senare tid icke kunnat återfinnas.

Inskrift (enligt Dybeck):

inku . . . k . . . u rista · runar · iftir · suain · auk ba . . . mopur

5 10 15 20 25 30 35

Ingv[ar] . . . [let]u rista runar æftir Svæin ok . . . modur.

»Ingvar . . . läto rista runorna efter Sven och . . . [sin] moder.»

Efter **inku[ar · auk]** kan ha funnits plats för ett kort namn jämte verbformen **[lit]u**. Mellan 31 **a** och 32—36 **mopur** torde ha funnits 8—10 runor.

112. Ed, Kyrkstigen, Eds sn.

Pl. 72—74.

Litteratur: B 166, L 397, D 2: 46. Joh. Bureus, F a 6 s. 44 n:r 23 och 24 (Bureus' egen uppteckning), s. 174 n:r 57 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 94, F a 1 s. 23, F a 10: 2 bl. 37, 38, F f 6 n:r 44 (spridda anteckningar om inskriften förekomma även F a 6 s. 4 n:r 23, 24, s. 10, F a 13, s. 163, F a 14 s. 158 b, 239, F a 20 s. 29); M. Aschaneus, F b 18 s. 99 f., 138 f., 145, F b 19 bl. 11, 24; Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, Resejournal; J. Peringskiöld, Monumenta, bl. 295 f., Vita Theoderici (1699), s. 460; P. Dijkman, Historiske Anmärkningar (1723), s. 49 f., Antiquitates Ecclesiasticæ (1703), s. 9; O. Celsius, Monumenta Sveo-Gothica, n:r 29 (i: Acta Literaria Sveciæ, Vol. 2, s. 403, Uppsala 1728), SR 1, s. 169, 2, s. 461; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 157; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 82; R. Dybeck i ATS 1 (1864), s. 170, Anteckningar 1865 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 24; O. Klockhoff, Relativsatsen i den äldre fornsvenskan (1884), s. 10; S. Bugge och E. Brate, Runverser (ATS 10), s. 84; E. Brate, Sverges runinskrifter (1921), s. 64, Anteckningar 1902 (ATA); O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 14, 56 f., i Namn och Bygd 18 (1930), s. 104 f.; O. Montelius i Fornvännen 1914, s. 113, Forntiden (i: Sveriges historia, utg. av E. Hildebrand, 1, 1903), s. 250; S. Lindqvist, Jarlabanke-släktens minnesmärken (Nordiska Arkeologmötet i Stockholm 1922, tr. 1923), s. 139.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10: 2), kopparstick (F f 6); M. Aschaneus, teckning (F b 18); Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 166); Dybeck; Brate foto 1902 (ATA); von Friesen a. a.

»Kyrkstigen» eller »stigen» är en gammal gångstig eller ridväg, som från Eds kyrka går söderut i den tämligen branta bergslutningen på västra stranden av Edsjön. Stigen har en gång, när markerna Ö om Edsjön voro mera vattensjuka än nu, varit förbindelseleden mellan bygden kring Eds kyrka och bygderna S om Edsjön, kanske huvudvägen för gående och ridande från Ed till Sollentuna. Stigen är numera föga använd, men kan tydligt följas genom skogen. Tätt invid stigen, på vänstra sidan, när man kommer norrifrån, omkring 1 km. från Eds kyrka, ligger ett jätttestort flyttblock, omkring 18 m. i omkrets, med två sammanhörande runristningar, den ena (B) vettande mot V och parallell med stigen, den andra (A) vettande mot S och vinkelrät mot stigens riktning. Ristningarna ha tydligen varit avsedda att läsas av dem som färdades vägen fram. — Platsen finnes angiven på Geologiska kartbladet »Rydboholm».

Ristningarna ha tydligen varit väl kända sedan gammal tid. De ha undersökts och avtecknats av Bureus, Rhezelius och Aschaneus. Bureus synes ha varit på platsen minst tre gånger. I sin anteckningsbok (F a 6) har han annoterat »14 Jul. 94» och »1615 18 Ap.», i sin

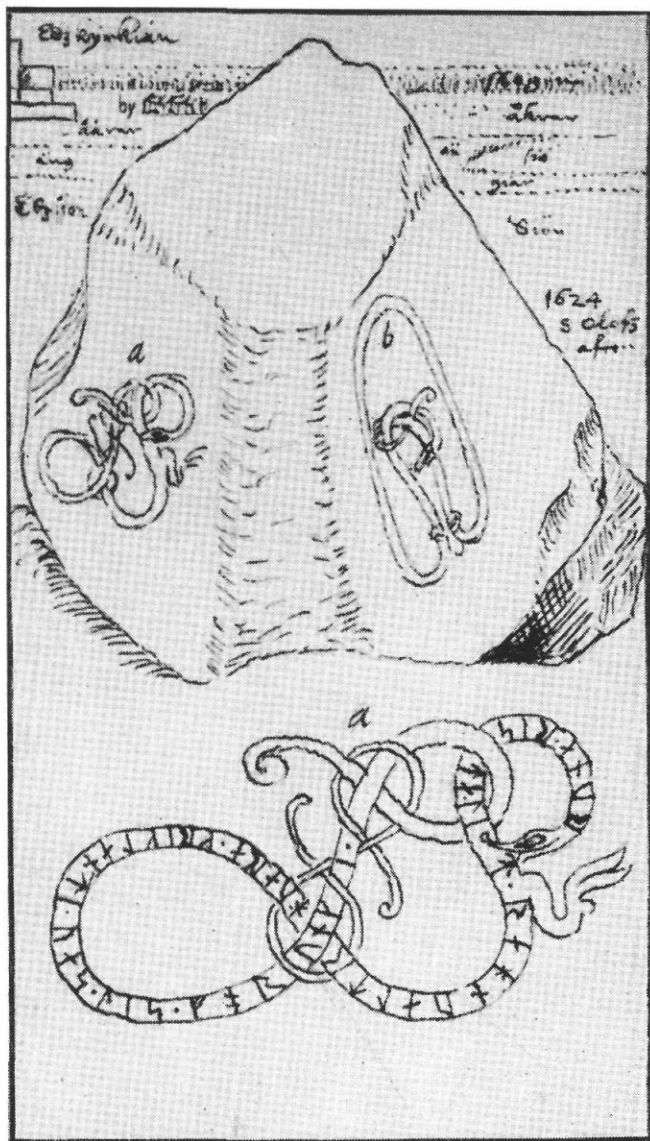

Fig. 98. U 112. Kyrkstigen, Eds sn.
Efter teckning av Bureus.

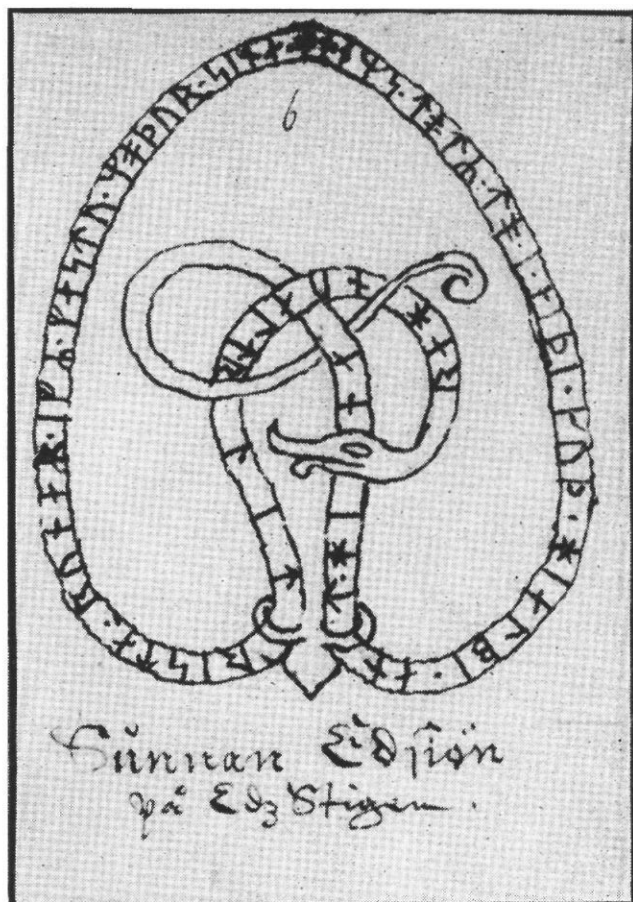

Fig. 99. U 112. Kyrkstigen, Eds sn.
Efter teckning av Bureus.

ritbok (F a 10:2) »1624 S. Olofs afton». Platsen anges vara »Sunnan Edsiön widh weggen» (F a 6), »Sunnan Edsiön på Edz Stigen» (F a 10:2), »å Edzstigen» (F a 5). Rhezelius (F a 6): »På Edz Stigen». Aschaneus är utförligare: »Opå Edz stiigen, litet frå Edz siön, widh wegen, ned åt siön, kallas och så Runestigen. Stor grof grå sten... Dänna stighen kallas och så Konungz stiighen, skrifuen på båda sijdor», »Mitt opå Eeds stijgen, litett ifrå Eds siööstranden, på dän Sijdan wttwid vägen, en stoor grå Steen». — *Ransakningarna* uppges, att »På Eedz Stijgen mellan Kyrkan och Bisslinge är en stoor Steen med Runska bookstäfver». I Hadorphs resejournal 1692 finnes endast en rubrik »Eds Stigen», men inga anteckningar ha blivit gjorda. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har anteckningen: »Edz Kyrkostig, Edz sochn, Soltuna härad». *Bautil*: »Eds Kyrko-stig». — Celsius: »å Eds stigen på Eds bys ägor. Tvert öfver viken af Eeds siön, söder ut från Kyrkan och haffver Runor på södra och västra sidan»; »Eedz Sochn på Stigen som bär till byn Bisslinge ut med Eedsjön. är deras gångstig till kyrkan. En stor jordfast sten med stora väggar.» Celsius har besökt platsen den 22 juli 1728. — Dybeck: »Dessa två ristningar äro i en väldig lös klippa, som ligger söder om Eds kyrka i en brant bergsluttning mot vestra sidan af Edssjön. En gångväg från kyrkan stryker söder ut förbi runstenen, och heter ännu efter gammalt *stigen*.»

Södra ristningen (A): höjd 1,92 m., största bredd 1,13 m. Västra ristningen (B): höjd 0,90 m., bredd 1,91 m. Den senare befinner sig på en yta, som sluttar inåt. Båda ristningarna äro omsorgsfullt och jämnt inhuggna och väl bevarade.

Inskrift:

A: · rahnuatr · lit · rista · runar · efr · fastui · moþur ·
 5 10 15 20 25 30 35
 sina · onems · totr · to i · aipi · kup · hialbi · ant · hena ·
 40 45 50 55 60 65 70
 B: runa · rista · lit · rahnuatr · huar a × griklanti · uas ·
 75 80 85 90 95 100 105 110
 lis · forunki ·
 115 120

*Ragnvaldr let rista runar æf[ti]_R Fastvi, moður
 sina, Onæms dott[i]_R, do i Æiði. Guð hialpi and
 hænnar_R.*

*Runa_R rista let Ragnvaldr. Var a Grikklandi,
 vas li[ð]_s forungi.*

»Ragnvald lät rista runorna efter Fastvi, sin
 moder, Onäms dotter, hon dog i Ed. Gud hjälpe
 hennes ande.

Runorna lät Ragnvald rista. Han var i Grekland,
 han var krigarföljets hövding.»

Till läsningen: Sk vid början av ristningen A
 är ovisst; vid början av B finnes intet sk. Vid slutet
 av A är sk ej fullt säkert, men sannolikt; mera tyd-
 ligt är det vid slutet av B. 14 i står i en spricka
 och är därför otydligt. Detsamma gäller om 31 i.
 Tydligt stungna äro 23, 43 och 70 e, 99 g; däremot
 icke stungna 11, 83, 101, 112 i, 119 k. Efter 51 o finnes intet sk, ej heller efter 97 r; däremot
 sannolikt efter 52 i och efter 98 a. Sk efter 76 a är en grund fördjupning, sannolikt huggen.

Bureus (F a 6): A: rahnuatr (sic!) · lit · rista · runar · efr · fastu (sic!) · moþur · sina · onems · totr · to i ·
 aipi · kup · hialbi · ant · hina ·. B: runa · rista · lit · rahnuatr · huar a griklanti uas · lis forunki. F a 10:1:
 1—9 rahnuatr, 23 i, 26—31 fastu, 43 e, 70 i. — Rhezelius: 23 a, 26—31 fastui, 43 a, 70 a; 82 l
 saknas; 95 binderuna av a och u; 99 och 102 g; sk efter 101 g. — Aschaneus: 23 a, 26—31

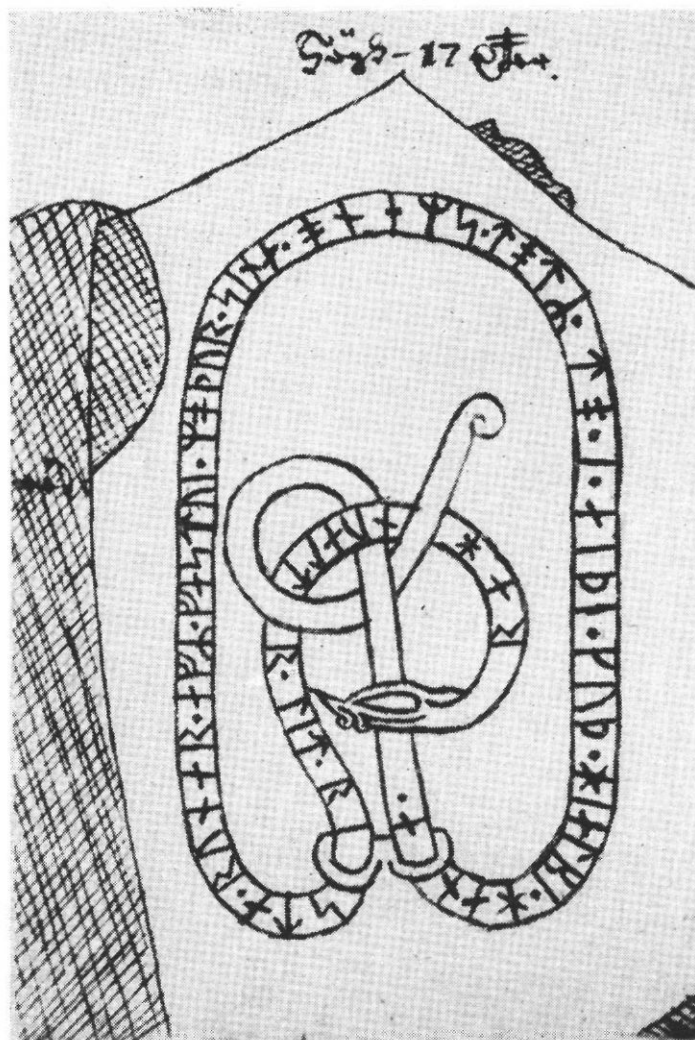

Fig. 100. U 112. Kyrkstigen, Eds sn.
 Efter teckning av Aschaneus.

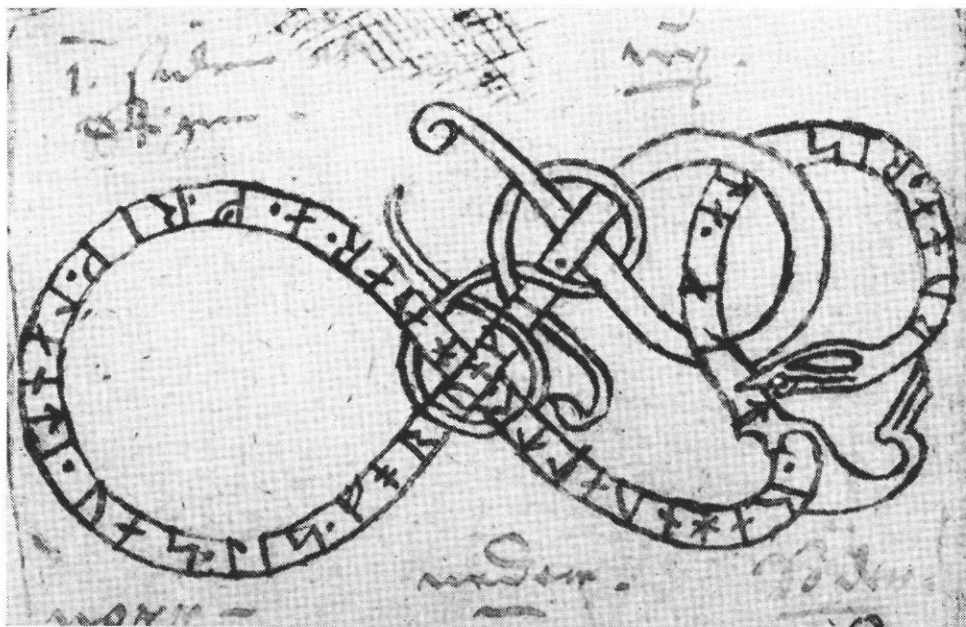

Fig. 101. U 112. Kyrkstigen, Eds sn. Efter teckning av Aschaneus.

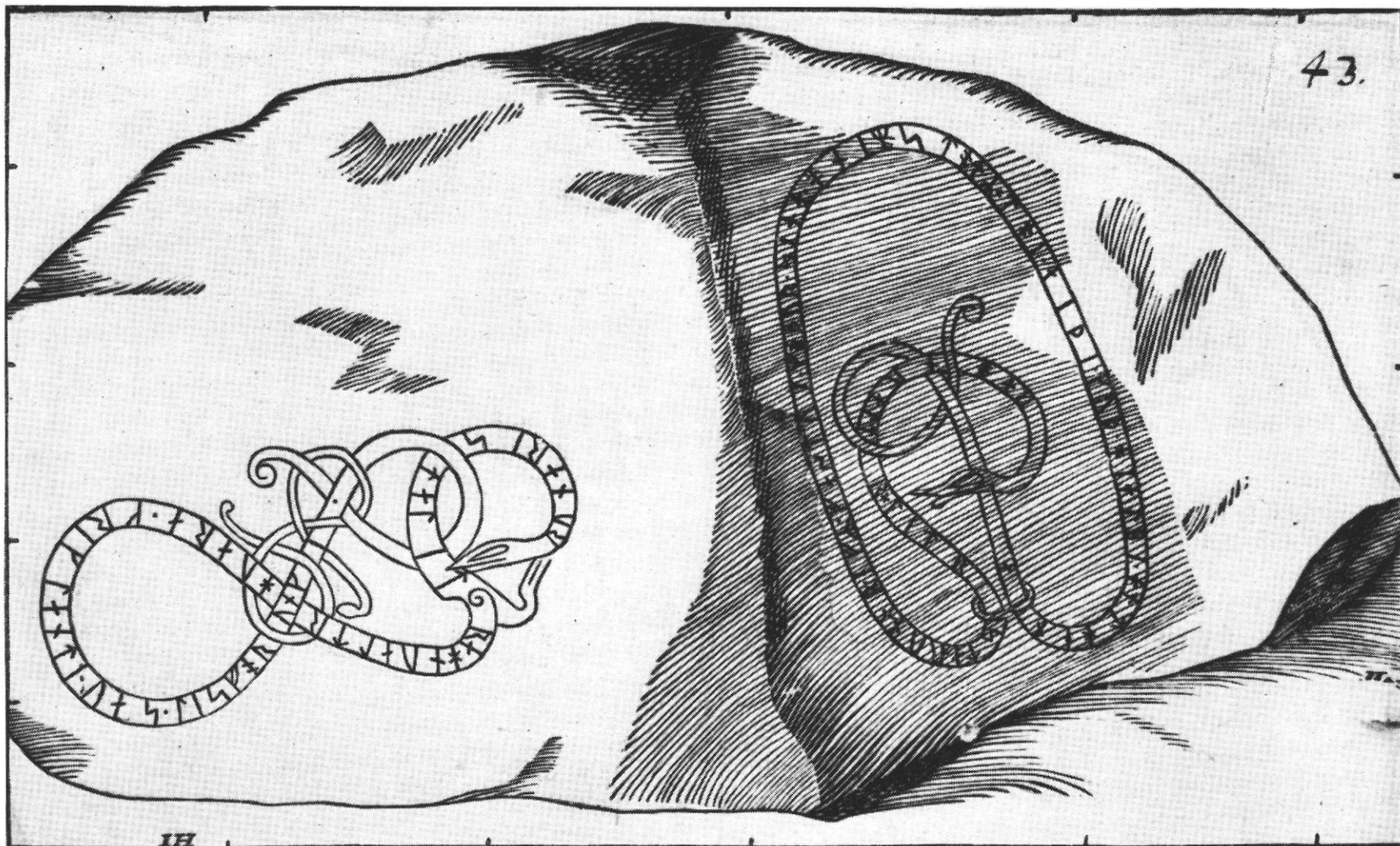

Fig. 102. U 112. Kyrkstigen, Eds sn. Efter B 166.

fastui, 43 **e**, 70 **a**, 82—84 **att**; 95 binderuna av **a** och **u**; 99 **g**; 102 **g** på den ena av de båda teckningarna, på den andra **k**; sk efter 102 **k** på den ena teckningen. — Hadorph och Leitz: 23 **e**, 43 **i**, 70 **e**, 99 **k**. — Celsius: 23 **e**, 43 **e**, 70 **e**; 94 **h** saknas; 99 **g**. — Dybeck: 23 **e** (på bilden: **i**), 43 **i**, 70 **e**, 99 **g** (på bilden: **k**). — Brate: 23 **e**, 43 **e**, 70 **e**, 83 **e**, 99 **g**. — von Friesen: 23 **e**, 43 **e**, 46—49 **totir** (tryckfel?), 70 **e**, 83 **i**, 99 **k**.

Flera runor ha av ristaren blivit uteglömda eller överhoppade: 23—25 **efr** för **eftir**, 46—49 **totr** för **totir**, 69—72 **hena** för **henar** (jfr **hnaa** U 73), 73—76 **runa** för **runar**, möjligen också 111—113 **lis** för **lips**, ehuru i detta fall en assimilation i uttalet är naturlig (jfr **lis** även Sö 338). 46—49 **totr** bör säkerligen uppfattas som nom. *dottir*, eftersom **r**-runan användes, icke som *ack. dottur*. 41—49 **onems · totr** är sålunda icke, såsom det närmast föregående 32—40 **mopur · sina**, bestämning till 26—31 **fastui**, utan predikativ till ett underförstått 'hon var'. Mindre sannolikt är, att det bör uppfattas som subjekt till det följande 50—56 **to i · aipi**.

r-runan användes i **efr** och **totr**, däremot **r** i stället för väntat **ᚱ** i 18—22 **runar**, sannolikt också i 94—97 **huar**. Detta kan givetvis återge *hann var*, såsom Liljegren antager; i så fall ha även här ett par runor av ristaren blivit överhoppade. Men sannolikare är, att **huar** skall förstås på samma sätt som **huaru** och **hut** i U 104 Eds kyrka. **h** har blivit felaktigt tillagt på grund därav, att **h** i början av ord har fallit bort i uttalet i vissa delar av Uppland. Liksom i U 104 **huaru** ha vi i så fall också här **r** i stället för väntat **ᚱ**. Vi ha visserligen i samma inskrift formen 108—110 **uas**, men detta torde ej vara något avgörande hinder för att uppfatta 94—97 **huar** såsom *var* 'var'. O. Montelius översätter **huar** med 'vilken', såsom relativpronomen, men att detta är omöjligt framhålles med rätta av O. Klockhoff (*Relativsatsen i den äldre fornsvenskan*, s. 10).

S. Bugge antager, att **huar** är felristat (eller felläst) för **hiar** 'här', och Brate finner denna tolkning slående riktig: »Runor rista lät Ragnvald här, i Grekland var han krigarhövding.» Senare (*Sverges runinskrifter*, 1921, s. 64) har Brate ändrat mening; den översättning han lämnar lyder: »Runor rista lät Ragnvald, som i Grekland var livvaktens hövding».

Om 41—49 **onems tota** bör uppfattas som nom.: »(hon var) Onäms dotter», följer därav, att det följande 50—56 **to i · aipi** är en ny, självständig sats: »(hon) dog i Ed», icke en underordnad, relativ bisats utan fogeord, såsom de flesta ha menat, som ha sysslat med inskriften. Detsamma gäller om de båda satserna i slutet av inskriften B; subjektet, Ragnvald, är underförstått från det föregående: »(Han) var i Grekland, (han) var krigarföljets hövding».

Ragnvald har låtit utföra den ena ristningen (A), som genom sin storlek och sin placering på den bästa och mest synliga ytan framträder som den förnämsta, till minne av sin moder, som har dött i Ed. På den mindre ristningen (B) meddelar han om sig själv, att han har varit i Grekland och att han har varit *liðs forungi*, »krigarskarans hövding». Samma uttryck förekommer på den praktfulla runstenen vid Turinge kyrka, Södermanland (Sö 338), där det om Torsten säges, att »han föll i strid österut i Gårdarike, krigarskarans hövding, av landsmän den bäste (*liðs forungi, landmanna bæstr*)». Isl. *lið*, n. betyder 'flock, skara, följe'; runsv. i *Ingvars lið* L 731 Svinnegarns kyrka, i *liði Ingvars* Sö 254, i *liði Guðvis* Sö 217, a *Ænglandi i liði* Sö 160, i *liði austr* L 1401; fsv. *meth lagha lithi scal han* (näml. biskopen) *till rithæ* SmL, det allittererande uttrycket *liþ ok leþunger* UL, SdmL, VmL (jfr isl. *liðsmenn ok leiðangrsmenn*). *Lið* betecknar sålunda i runinskrifterna den organiserade krigarskaran, samlad kring en hövding, *liðs forungi* betecknar ledaren, hövdingen. Runsv. *forungi*, isl. *foringi* har av S. Bugge (*ANF* 2, s. 224) sammanställts med got. *fauragaggja*, feng. *foregenga*, egentl. 'han som går före' (jfr isl. *hofðingi* 'han som går i huvudet, d. v. s. i spetsen av fylkingen'). Ändelsen *-ungi* beror på en tidig analogisk ombildning efter ord med detta suffix av ett urn. **-gangian-* (E. Olson, *De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan*, 1916, s. 36). Liksom Torsten i Turinge har varit hövding för en vikingaskara i Gårdarike, så har Ragnvald i Ed stått i spetsen för en svensk krigarflock i Grekland. Han har, menar von Friesen, »i den bysantinske kejsarens tjänst intagit samma höga ställning som det nordiska gardets chef, som något tidigare innehades av norrmannen Harald, konung Olov den heliges bror, vilken senare själv blev Norges konung och fick vedernamnet hårdråde».

Namnet *Ragnvaldr* är icke vanligt. Utom här är det endast känt från två inskrifter på Sveriges fastland, L 436 och 437 Harg, Skånela sn; i dessa båda inskrifter avses en och samme man. De äro båda ristade till minne av en Ragnvald och hans fader Ingvar, den ena av Ingvars söner (och Ragnvalds bröder) Sigvid, Ingvar och Jarlabanke, den andra av Ingvars hustru (och Ragnvalds styvmoder) Estrid. Ragnvald är alltså död vid inskrifternas tillkomst; vad hans moder hetat veta vi icke. Det är sålunda teoretiskt möjligt, att Harg-inskrifternas Ragnvald är identisk med Ed-inskriftens. Man finge då tänka sig följande händelseförlopp: Ingvar har först bott i Ed, varit gift med Fastvi, Onäms dotter, och med henne fått sonen Ragnvald. Efter Fastvis död flyttade han till Harg — avståndet mellan Ed och Harg är icke mer än en dryg halvmil —, gifte sig med Estrid och fick med henne tre söner. Ragnvald har under tiden dragit på vikingafärd, bl. a. varit *liðs forungi* i Grekland. Efter hemkomsten låter han rista runorna vid Kyrkstigen till moderns minne. Fadern omtalas ej alls, vilket kan bero på att han ännu var i livet. Senare har såväl Ragnvald som hans fader dött, och de efterlevande ha vid Harg låtit utföra ristningar till deras minne. Intet i ornamentik, runformer eller språkformer talar emot att Harg-ristningarna kunna vara något — dock sannolikt ej mycket — yngre än ristningarna vid Eds kyrkostig.

Mer än en tänkbar möjlighet är detta givetvis icke, och varje positivt stöd för identiteten saknas. Man bör sålunda snarast räkna med två uppländska belägg på namnet Ragnvald, det

ena från Ed, det andra från det närbelägna Skånela. Man kunde möjligen tro, att denna sällsynthet i inskrifterna endast är tillfällig; under medeltiden är nämligen namnet Ragnvald »mycket vanligt» (Lundgren). Sannolikt förhåller det sig emellertid på ett annat sätt. I Norge är namnet vanligt allt ifrån äldsta tider. Det är att märka, att det särskilt förekommer i kunga- och hövdingaätter. På Island är det föga brukligt och knappast att finna före sturlungatiden. Säkertligen sammanhänger detta med namnets betydelse och de båda namnledernas heroiska klang. Ragnvald är icke ett vanligt bondenamn, det är ett utpräglat hövdinganamn, som under vikingatiden och tidigare troligen endast förekommit i stormannaätter. Under medeltiden blir det vanligt, både i Sverige och i Norge och på Island. De båda män med namnet Ragnvald, som vi känna från uppländska inskrifter, tillhörde familjer med stormannaställning och hövdingaanspråk.¹ Såväl genom sin härkomst som sitt namn var Ragnvald i Ed lämpad för att bli en *liðs forungi*.

Mansnamnet *Onæmr* är ytterst sällsynt; det är ursprungligen ett tillnamn, med nedsättande betydelse 'oläraktig, obegåvad'. I runinskrifterna finns endast ett ytterligare belägg: L 503 Orkesta kyrka. Denna runsten har Ulv i Borresta (känd bl. a. från den ena Ryssbylenstenen, U 161) låtit resa över sin farbroder Onäm: »de bodde båda i Borresta». Det är ingalunda uteslutet, att Orkesta-inskriftens Onäm är samme man, som Ed-inskriftens Onäm, Fastvis fader, Ragnvalds morfader. Orkesta-stenen kan mycket väl vara några decennier äldre än ristningarna vid Eds kyrkostig. Ragnvald i Ed skulle i så fall på modernet härstamma från den förnåma och rika Borresta-släkten. Hans moder Fastvi skulle vara kusin med Ulv i Borresta, som så livligt har deltagit i vikingatågen västerut, att han tre gånger hade uppburit gäld i England. Längre än till en möjlighet kunna vi icke heller här komma.

Om kvinnonamnet *Fastvi* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101.

Inskrifterna vid Eds kyrkostig »smaka poesi», säger Olof Celsius. Liljegren uppställer båda inskrifterna i metrisk form, vilket väl är en överdrift. Det är väl en tillfällighet, att *Ragnvaldr* allittererar med *rista runar*, liksom *Onæms dottir* med *do i Æiði*. Men en markant rytm bilda onekligen dessa båda satser. En poetisk avfattning har emellertid ristningen B, med den inverterade ordföljden, de båda parallella, men asyndetiska satserna och allitterationen, i sista versparet mellan senare leden *-landi* och *liðs*:

Runar rista let Ragnvaldr,
var a Grikklandi, vas liðs forungi.

Ristningarna vid Eds kyrkostig äro utförda av en skicklig och väl förfaren, framstående ristare. Vem han är, torde icke vara lätt att genom jämförelser avgöra. Han erbjuder vissa likheter med Fot, men knappast tillräckliga för en attribution till denne mästare. von Friesen antager för Ed-ristningarna »kanske Fot», »i varje fall en mästare som står honom nära, möjligen Olef», vilken enligt von Friesen »i Täby, Sollentuna, Spånga och Eds socknar utfört ett tiotal vackra och självständiga ristningar, mest å släta hållar i fast berg», vanligen osignerade. Jfr häremot E. Brate, *Svenska runristare*, s. 88.

Bureus har följande tolkning (F a 5): »Reginvaldus fecit exsculpi Runas in mem. Fastviæ matris suæ Onemi filiæ. Hæc est mortua in Ed. Sit Deus adiutor Spiritus ejus. — Runas excidi fecit Reginvaldus militaturus in Græciam (abiens) erat immaturior (*Runär rista lit Ragnvaldär Hvärri Grikklandi war lis för vngi*)», d. v. s. »när Ragnvald skulle kriga på Grekland var han lite för unger».

Aschaneus lämnar om den märkliga inskriften en utförlig och ordrik »Relatio»: »Om denna stora, tiocka och höga **runästänän** haffwer iagh (: först iag var komen till schola :) hördt, 1589

¹ Jfr E. Wessén, *Nordiska namnstudier* (1927), s. 84 f.

aff min moders moder, hustru Anna Henriksd., Salige Erich Pederssons änkia, i Smedeby, vthi Hamarby Sochn, säija, effter sin K. Salige fader Henrik ib^m, Så och effter sin mans ord, S. Erich Pederssons i för^{te} Smedby, huilchen var Länsmän öfuer Vallentuna häred, Vthi Sal. och höglåflige i Minne, Konungh Gustavi Erics och Konungh Eriks 14. Regements Tijder: Att samā steen är aff alla gambla deres förfäder, så och dām, kallader Konnungz sten. Och hafuer iag dānna Relationem, af mina Salige och myckit wyrdige förfäder, Så och af min moders broder, Peder Erichsson i Smedby ... opta nog hördt, och mins ju till dāss, iag begynte läsa Crōnikor egōnom och öfua mig i Runom; Så hafuer iag conferadt dānna Runestens Skrift, mād Relatione, och Johan. Magni Archiepiscopi Ubsal., M. Petri Benedicti Vpsal. Episcopi Lincopensis, och fleres beschrefne Cronikor. Att dānna **rahnuatr**, som på dānna R-sten står Nämder, är K. Ragwald eller Rāghnwalter, dān 50 Swerijkes Inrijkis Konung, som Johan. Mag. kallar Regnald, folio 199, som regerade Åhr Christi 203 och Petrus Petreius, Vthi sin faders, för^{de} Biscop aff Lijnköpingh, Cronika folio — kallar Ragwald. Huilchen Swerijkes rijddarskap och allmoge uphofue för sin konungh öfuer Swea och Götha, Dān där sādān mād en vttuald Krigsmacht vttdrog aff Swea och Götha rijken, in i Danmark, och hölt där en stor strid i Siäländ, mād Konnungh Vngwin, som her på stenen kallas wngi, som var Konungh öfuer S^a G^{ta} och Danmark, Och effter 3 dagars hårda strijd är K. Vnguin slagen af dānna Konungh Ragwald etc. Dātta kommer så väl öfuer ens mād de få ord som stå opå Runestenen. Rune riste āt Ragualter, han var ā Krijgsländi, **uas lis**, för Vngi. NB. Dānne schaldern **runa** hafuer velat, som allmänt dā deres war sed mād sine **runar** ā dānna sten för ett ewerldeligit Monument inskrifua, Konungh Ragnaldz nampn och strijd mād Kon. Vnge ā Krijgsländi, N. Danmark. 1. Dātta vittne och fullfast siālfā stenen, han är mächta stor och ofampneligh, 2. skriften är och stoor och grof, mād vijda linier och store diupa Distinctions Puncter emellan orden. 3. Är och så fijguren, N. Lindormen stor och lång huilchen bijter sigh i sit Bröst, görandes sit hierta och blodzkraft modigt, och håller sin brystfoot för sit huffuud för en skiöld. Ormen wānder sigh sōdervth mād vttsträckt foot, ditt som förbe^{te} **raknuatr** strijdde, och slår sin stiärt 4 gånger om kring sigh, bekunder och stārker sin kregz wijghet och kraft, och mād en vng Lindorm bewāpnadt, mit om Lijfuet 5 gånger, Huilchet betyder Konungens Manliga mod, starkhet, bardungz sniälhet och Hersische hierta, at defendera sigh och sitt fosterland... NB. mād h de vijga Lindormar hafua Swea och Götha welat in genere betyda låta sina wijgheett i strijdh, ā sina hāldna wijgvālder etc... Och finnes Lindorms vapnen mäst på alla Heroiska Runestendar, på suāre māngahanda ātskilliga sāt Konstrijkt vtthuggna, dān ena öfuer dān andra. At icke tuifuel är, dātt Lindorm hafuer iu varit de stridzbara Swea och Götha rätta KrigzVapn. Och āre Runestendar en kortfattadt stenCrōnica där om. Här stāmma orden mād h wärket, och wärk mād h orden, som Rijmen lyda:

Thätt lämpar sig väll och längir,
Enär ord till wärkiet hängir

Nota, att dāt så korteligen författat är i runor är dārföre, att man icke mycket vti bārg och stendar vthugga kan; Men utan tuifuell vti Pergamentz Crōnikor tā vidlyftigare skrifuit hafua, ty båda hafuer varit i brukning. Och är detta sannerlighet ibland de förnāmsta monument om Swānska Herrars heroiska mandom och en kortfattat stencrōnica.» Därefter har Aschaneus några anmärkningar till inskriftens läsning och tolkning: 94—97 **huar** tolkar han alldeles riktigt 'han var'; 82—84 läser han felaktigt **att**, vilket han uppfattar som prepositionen 'āt'; 99—107 läser han riktigt **griklandi** med första runan stungen, men han har den egendomliga uppfattningen, att den stungna runan betyder **k** och den ostungna **g**. Dārför avvisar han tolkningen Greklandi, som han tydiligen har tänkt på, och översätter 'Kriglandi'. Lāngre fram (bl. 140) fortsätter han: »2. sijdans skrift, dāne store märkelige R-sten, lyder så, at högbe^{te} K. Ragwalder lätt rista runor öfuer sin Moder Fru Fastvij Onums doter, som dog i Eidi. Gud hielpe ant henes... 1. Dātta

alt öfuer sin Moder Fru Fastwij till Ewärdelig åminnelse, för et fastståndande Monument, hafuer dänna Herr Ragnvalter låtit rista, för än han är vtrest å Kriglandi som formält är. 2. Her förmäles, i dänna korta grafskrift eller Monument, att hon doo i Eidi, N. Vti dänna Nampnkunoga Sochn Eidh eller Eedh, thär hon mädh sin Man och herre bodt och lefuat hafuer, huilkens fader hafuer heet Onum. Här bet^e K. Regnvald boren war och hade härkomst. Så förnimmer man häraf, att vti dänna Nampkunnoga Välbelägna Fälchzort Edh haffua bodt märkeliga Heroiske Män och Herrar, så när vijd fordum huffuudhstäderna, Vpsala, Sigestuna, Biörköö, och Medlarens Wärnehus, Håtuna och Almarstäk, att vara när vijd hand, för alla rikzsens förfallande händelser och åliggiande tjänsth bevijsande i hastigheet, for Konungarnes skuldh, som å bem^e huffuudstäder mäst höllo hws. Och af samma heden höft och Heroiske manna häfd behålla Edz Invånare Nampnet att de kallas Edz herrar än i dag, af allom och så sig sielfua nämpna och behållatt, så väl som alla Sochnar sina bijnampn, alt för ett, i bruk hålla. Nota, Så är dätta både Moderens och Sonens Ragvaldi korta stencronika. NB. Eidh kallas de rum i fortfallande och brusande strömar, huerflar eller vinklar, der vatnet står stilla. Item, där Lijdor eller marken diupst eller lägst är, mellan siögar och älfuar.» — Aschaneus' framställning är som vanligt rörig och illa avfattad. Typiska äro hans funderingar om ornamentikens och »lindormarnas» innebörd. Av stort intresse är hans uppgift, att ristningen har kallats konungsstenen av personer som levat på 1500-talet och som ha hört det av sina förfäder. En mycket ålderdomlig tradition sålunda, knuten till en runinskrift.

Värdefull är också berättelsen om hur Aschaneus' intresse för runor och runstenar väcktes i slutet av 1500-talet, ungefär samtidigt med att Bureus började läsa runor. Den mera fantasifulle Aschaneus anknöt genast runornas »stenkrönikor» till Johannes Magnus' och andras »beschrefne Cronikor».

Peringskiöld har en i stort sett riktig formell tolkning av de båda inskrifterna: »Ragwald lät uthugga Runeskripten efter Fastwe sin moder Onims dotter, som döde i Eed; Gud hielpe hennes Anda. Runerna lät Ragwald vthugga, hwilken i Grekland war Krigzfolkets anförare.»

Celsius refererar Peringskiölds tolkning och gör för egen del endast anmärkningen: »Inscriptio poesin sapit».

Liljegren översätter inskriften: »Ragnvald lät rista Runor efter Fastwi moder sin; Onims Dotter Dog i Ed; Gud Hjelpe Hennes ande! — Runor rista lät Ragnvald; han war i Grekland; War folkanförare.»

113. Ed, Stenbron, Eds sn.

Litteratur: M. Aschaneus, F b 18 s. 119 f.; Joh. Bureus, F a 6 s. 174 n:r 56 b (Rhezeliuss), F a 5 n:r 96.

Avbildning: Aschaneus a. a.

»På norre ändan å Eds Stenbron, från K[yrkan] ått Runestigen, står dänna söndrige sten å lute, versus orientem. Grå grofflijsot sten. Item, härifrå och så vägen åt stäkie [Stäket]» (Aschaneus). »På Norr ändan å Edz Stenbron» (Bureus, F a 6).

Hos Aschaneus finnes därjämte följande anteckning: »Dänna Stenbron kalla gamla ännu Hiälptogz Broo. Nota, kommer öfuer ens mäd Nampnet på Stenen.»

Bilden hos Aschaneus visar nedre delen av en runsten, vars topp var avslagen. Därjämte finns där ett litet löst stycke med foten av ett rundjur och två runor, troligen inskriftens början.

Möjligen fanns runstenen kvar ännu på 1700-talet, att döma av följande uppgift i O. Celsius' *Svenska runstenar* 2, s. 471: »Eedz Kyrkiebacken vid Ryttarstugun. Ett musket-skott ifrån kyrkian. En runsten viss, om icke flera.» Celsius har tydligen fått ett meddelande av någon (jfr U 114), men han har icke själv sett stenen.